

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע בראשות בנו נאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה • י"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מורינו הרב שליט"א

גליון כב * פרשת כי-תצא תשפ"ג

בין כותלי ההיכל

בשבוע זה, כאשר הרבנים העומדים על משמר כשרות ארבעת המינים החלו בעבודתם בבדיקת ואריות ההדסים לקראת חג הסוכות תשפ"ג הבעל"ט, נתכנסו ובאו אצל מורינו הרב שליט"א ב"היכל הוראה" לשמוע את הוראותיו ההלכתיות על כשרותן והידורן. מתוך דברי מורינו הרב שליט"א עלה בידם דבר, שהוא חידוש בעיני המדקקים שמקפידים שיהיו שרשי עלי ההדס משולשים - מה שקורין "חוט המקיף" [דהיינו ששלשת העלים יתחילו בשוה בשרשיהם], ובאמת כי עיקר ההידור הוא שיהיה השילוש בהיקף העלים עצמם דהיינו כל מה שנראה למראית עין שהעלים משולשים, ולא בהיקף השרשים וכן נהגו כל מורי ההוראה עד לדור האחרון להורות לשואלים שהעיקר הוא שיהיו העלים משולשים.

ומורינו הרב שליט"א הביא לזה ראיה ברורה ומפורשת מהפוסקים, וכן הראה להם דברי המשנה ברורה (סי' תרמו ס"ק טו) שהביא בשם החיי אדם ושם משמעות דבריו דכאשר עלי ההדסים כמושים או יבשים לא ניכר השילוש ולכן צריך להשרותם בחמין ולרככם אז יכול להבחין בשילוש עד כאן תורף דבריו. ומשמעות דבריו הוא בהכרח דבדיקת כשרות ההדס היא בבדיקת השילוש של העלים דאי נימא דקאי על שילוש השרשים הא דבר זה ניכר להדיא בין אם העלים לחים בין אם הם כמושים ולמה צריך להשרותם בחמין ולרככם. ומכאן חזינן להדיא דמה שאמרו חז"ל שצריך שיהיו עליו של ההדס משולשים הכונה על העלים עצמם ולא על השרשים

הדס המשולש בהיקף העלים עצמם

הדס שאינו משולש בהיקף העלים עצמם

אף החזו"א לא אמר ששרשי העלים בחוט המקיף קובע אלא לקולא, אבל בוודאי אם העלים עצמם משולשים אף שאינו משולש בשרשים, הוה משולש.

ומה דמטו בבי מדרשא משמיה דמרן החזו"ן איש דחוט המקיף הוא הקובע טעות הוא מיסודו דאדרבה קולא היא כמו שמשמע בספר חידושים וביאורים להגאון הגדול רבי חיים גריינמן זצ"ל (סוכה סימן ה) שכתב בשם החזו"ן איש זצ"ל על דבר חוט המקיף חז"ל לא שזה הוא השיעור אלא שזהו ודאי שפיר דמי, עכ"ל החזו"א. ואין כוונתו לומר שזה הידור כשיש חוט המקיף אלא כוונתו היא שבאופן זה השרשים ודאי גם העלים שוים.

וכן אמר מורינו הרב שליט"א, שראה אצל אביו רבינו מרן הקנה בשם זי"ע, שהיה בודק ההדס מלמטה למעלה בהעברה בעלמא ולא הסתכל אלא על העלים אם הם משולשים או לא, וכן שמע מתלמידי החזו"א שהיו עוסקים בבדיקת ההדסים עבורו, שכך היה בודק את ההדסים. ומכל מקום הורה להם, שאף שכן היא ההלכה למעשה מכל מקום טוב שהממינים בבתי האריות של ההדסים יקפידו על זה כי כך הוא רצון הציבור אבל לא מפני שכן היא ההלכה.

קטן אם יכול להתלמד בלבישת תפילין כשרים, ואם מותר לו לעשות כן בלילה שלא זמן תפילין

קטן שרוצה אביו לחנכו בלבישת תפילין כדת וכדין, מותר ללמד אותו ולהבישו תפילין כשרים בלילה, כיון שהכל לצורך מצוה, ואין בזה משום בזיון לתפילין מאחר שהמטרה הוא ללמד את הקטן להניח את התפילין כדי לקיים המצוה כתיקונו. וכמוכן שאפשר להלבישו וללמדו זמן מה קודם הבר מצוה וכמו שנהוג, רק צריך שיהיה גדול עומד על גביו שלא יבוא התפילין לידי בזיון!

ברם, טוב שיאמר האב לבנו שמה שמניח עכשיו את התפילין אינו כדי לקיים מצות תפילין דבאמת בלילה אינו זמן הנחת תפילין, אלא שאני רוצה להראות איך סדר ההנחה בפועל. ובוזה אין לחוש למכשול שילמד הקטן להניח תפילין בלילה.

קטן הלימוד עם אביו בבוקר אם יכול ללמוד קודם שברך ברכת התורה

המקיים מצות "ולמדתם אותם את בניכם" קודם שהולך הילד לתלמוד תורה שם יברך ברכת התורה [כמו שנהגו שכל הילדים מתפללים כל התפילה על הסדר ממודה אני ואילך וגם ברכת התורה], הרי הוא מותר ללמוד עם בנו קודם שיברך הבן ברכת התורה. והטעם, מכיון שברכת התורה עצמה אינה מעכבת את הלימוד?

אך ראוי ונכון שקודם הלימוד עם בנו יברך ברכת התורה בהתלהבות עצומה להראות לבו איך התורה חשובה בעיניו ונהנה ממנה וכמו שמברך על כל הנאותיו ובוזה יכניס בלב בנו שמחת ואהבת התורה שגם הוא ישתוקק לתורה, וכדאי גם שיאמר לו שבאמת צריך לברך תמיד קודם שלומדים אלא משום שאם יברך כעת זה יפריע לו בסדרי הלימוד בתלמוד תורה לכן יברך רק ביחד עם כל חבריו בתלמוד תורה.

1. בתשובה לשואל (היכל הוראה ח"ג הוראה ב) הוסיף מורינו הרב שליט"א עוד, דהנה בשו"ת אגרות משה (ארח"ח סימן כ' את ה') לגבי חינוך קטנים לנפילת אפים שאם הוא במקום שאין בו ס"ת אין מקיימים בזה מצות חינוך חז"ל: הנה בכל דבר אין לחנך באופן שהוא שלא כדון, אפילו כשלא יאירע ע"ז שום מכשול, עכ"ל. ומעתה בנידון דידן, אם יניח לבנו תפילין בלילה הרי עלול לבוא לידי מכשול כי יכול לחשוב שמתור להניח תפילין בלילה וכמו שראה בעצמו שבליילה שלפני הבר המצוה הניח לו אביו תפילין בלילה, וכנראה שמתור להניח תפילין גם בלילה על כל פנים בדיעבד, ומהאי טעמא לכאורה אין להתיר לו להניח התפילין בלילה כיון שאינו זמן תפילין.

אמנם נראה דשני ענינים חלוקים יש כאן, חדא מצות חינוך שמחנכים הקטן שצריך לעשות מצוה פלונית כשיגדל ובוזה נראה דצריך ללמדו בכל תנאי המצוה כדי שלא יבוא לידי מכשול, ועוד יש ענין להראות לקטן איך הוא סדר קיום המצוה ובאופן זה נראה דשפיר אפשר להראות לו גם בלילה דהרי מה שמראה לו סדר הנחתן אין לו שייכות למצות חינוך לקיום המצוה ואיך לקיימה. [אטו אם יבא לפנינו בעל תשובה שרוצה שילמדו אותו מצות חיוביות, כגון שרוצה ממחר להתחיל להניח תפילין דבכה"ג אין דין חינוך וכי נימא דאסור להראות לו בלילה סדר ההנחה שהרי ודאי אין כוונתו בהנחה זו כדי לקיים המצוה אלא להראות לו סדר ההנחה] ואין לחוש למכשול, מ"מ טוב שיאמר אב לבנו שמה שמניח עכשיו תפילין אינו כדי לקיים מצות תפילין, דבאמת בלילה לאו זמן תפילין אלא שהרצוה להראותו איך סדר ההנחה בפועל.

2. ב"היכל הוראה" (ח"ג הוראה א) נימק מורינו הרב שליט"א את דבריו, שכן הוא מוכח בגמ' (ברכות יא ע"ב) שהגמ' אומרת צריך לברך ולא קאמר בשום פעם חייב לברך, ולשון צריך לברך היינו דלכתחילה צריך לברך אבל אין זה מעכב וכמו שמצינו בדברי הטור באו"ח (סימן ריטו) דהלשון דצריך משמע דזוקא לכתחילה וע"ש בב"י וב"ח ואחרונים. א"כ ה"נ דנקט לענין ברכה"ת הלשון צריך לברך משמע דזוקא לכתחילה. ומעתה בני"ד פשוט דיכול בנו הקטן ללמוד איתו אף שעדיין לא בירך ברכת התורה.

והגם דנפסק להלכה בשו"ע (ארח"ח סימן מז סעיף א) דצריך ליהדר בה מאד, וכתב המשגיב (שם סיף) דזהירותו זו היינו שלא ללמוד עד שיברך, ע"כ. אך נראה דזה דזוקא למי שהוא עצמו מחויב בתלמוד תורה אבל מי שכל תלמודו הוא משום מצות חינוך, ואדרבה אם יברך עכשיו זה יפריע לחינוכו בתלמוד תורה נראה פשוט דאין ברכת התורה מעכבת.

אלא דהעומד לגד ענינו הוא דאחר שכשהוא לומד עם בנו מקיים מצות חינוך, ובמצות חינוך הרי צריך לחנך הבן לקיים המצוה כתיקונה כדמוכח בריטב"א בסוכה (דף ב) ע"פ מ"ש שם בסוכה גבוהה מכל ובר"ן ביומא (פפ ע"א), ואחר שזוהו סדרו של לימוד תורה שקודם צריך לברך ורק אחר"כ לומדים, אם כן צריך לברך האב להקדים ברכת התורה קודם הלימוד עם בנו, מכל מקום נראה דאין לחוש לזה דהרי עיקר מצות חינוך הוא על עצם הלימוד שבוה מקיים מצות ולמדתם אותם את בניכם והברכה אינה חלק ממצות תלמוד תורה.

ואינו דומה לברכת הנהיגן שאמרנו עליה חז"ל (ברכות לה ע"א) כל הנהיגה מעולם הזה בלא ברכה מעל, דאין זו ברכת הנהיגין אלא ברכת המצוות, וכמו שכתב הגרש"ז אויערבך בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן צא) וז"ל: אנכי ראינו דהדר גאון סובר בפשיטות דלגמ' דידן אם אחד נמצא במצב שהוא אנוס על הברכה ואינו יכול בשום אופן לברך ברכת התורה דגם אסור לו ללמוד תורה משום דכמו שאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה כך אסור גם ללמוד תורה והברכה מעכבת דלמודו לא חשיב מצוה אלא עבירה, והוא חדוש גדול, שהרי לא מצינו שיאמרו חז"ל שאסור לעשות מצוה בלא ברכה כשלאמרו לענין ברכת הנהיגין ולמה יתבטל מלמוד תורה שהוא יתר חשוב מכל המצוות שבתורה בגלל זה שאינו יודע לברך. ע"כ, והוסיף שם מורינו הרב שליט"א בתשובה דמ"מ כדי שבנו לא ירגיל עצמו ללמוד לפני ברכת התורה טוב שיאמר לבנו שבאמת צריכים לברך תמיד קודם שלומדים, אלא עתה משום שלא יפריע לו הנהיגה בסדרי התפילות והלימוד בחיידר לא יברך כעת אלא ביחד עם חבריו בחיידר.

מילי דהוראה

כתיבת פסוקים בהזמנות לחתונה ובר מצוה

אודות מה שנהגו לאחרונה לכתוב בהזמנות לחתונה מעל שמות הסבים, את הפסוק "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם" שהוא פסוק שלם במשלי י"ז. בודאי לכתחילה אין לעשות כן, ומטעם זה בדרך כלל כשכותבים פסוק בהזמנה משתדלים שלא לכתוב פסוק שלם, לדוגמה מה שכותבים "עוד ישמע בערי יהודה" וגו' שהוא מורכב משני פסוקים (ירמיה לג, י-יא), ומחסרים כמה תיבות מהפסוק כדי שלא יהיה פסוק שלם. אמנם אם בכל זאת כתבו כך, יש להשגיח שלא לשלוח הזמנות כאלו למי שאינם שומרים תורה ומצוות, מכיון שאינם יודעים שצריך להניח את ההזמנה בגניזה.³

להניח מזווה בפתח ביתו של גוי לשם שמירה

גוי שביקש מיידו יהודי שיניח מזווה על פתח ביתו לשם שמירה, אסור ליהודי לעשות כן, ואף לא יביא לו מזווה בכדי שיוכל הגוי להניחו בעצמו בפתח ביתו. ואף שהתירו להניח מזווה בפתח בית הגוי משום איבה, כאן שרצון הגוי אינו אלא שתהיה המזווה שמירה על ביתו, הרי אין חשש איבה גדול כל כך שנתיר להניח המזווה בפתח ביתו, וכמה מכשולות יכולים לבוא על ידי זה.⁴

3. כן הורה מורינו הרב שליט"א (שו"ת היכל הוראה ח"ד הוראה קכב) על פי מה שאמרו בגמ' מסכת ראש השנה (יח). ועיין מש"כ בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ד סי' לח) שכבר כתב בכמה מקומות שאין להדפיס על מכתבי הזמנות לנישואין שום פסוק ואף לא תיבות 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה' דהוא פסוק בירמיה (לג, י-יא) דליכא שום צורך לזה. ויש שכותבין בהזמנה 'קול ששון וקול שמחה' בשתי שורות כל אחת משתי תיבות, וכן 'קול חתן וקול כלה' בשתי שורות. וטעמם ששתי תיבות אין להחשיב שהוא כתיבת קרא, ומכיון שכתבו בשתי שורות לא מצטרפי להחשיב שהוא כתיבת הקרא שהרי ליכא שורות כאלו בקרא. והוא טעם נכון לכאורה, וידוע מזה לכו"ע שאין כוונתו לכתיבת הפסוק אלא לברכה בעלמא - שנקט לשון הקרא לברכה. אבל יותר מסתבר שאין לכתוב זה בהזמנות, שאין בזה מקום לברכה, עכ"ל.

4. עיין באריכות דברים בתשובה שכתב מורינו הרב שליט"א (שו"ת היכל הוראה ח"ד הוראה קכה) ועיי"ש עוד מה שדן, אם מזווה הוה שמירה גם לגוי או רק לישראל ששומר תורה ומצוות, וכן מה שכתב שם שאין לתת לגוי מזווה בלי ההויות שלא יהא קדושת מזווה ע"ז, דחיישינן שמא יראנה ישראל ויחשוב שהוא יהודי ויתלווה עמו ויהרגו רח"ל, כמו שכתוב בשו"ת מהרי"ל שיש לדמותו לההיא דמנחות (מ"ג ע"א) דאין מוכרין טלית מצויצת לגוי.

אודות מה שנסאל מורינו הרב שליט"א ממנהל תלמוד תורה, שבהגיע חודש הרחמים והסליחות שנוהגים לתקוע בשופר כל יום אחר תפילת שחרית מר"ח אלול עד ערב ראש השנה כמוכב ברמ"א (או"ח סי' תקפ"א) ויש הרבה ילדים שמתפללים בת"ת אם יש ענין לתקוע עבורם לאחר התפילה או בהפסקה שבין השיעורים כדי שכולם ישמעו תקיעת השופר. והורה לו מורינו הרב שליט"א דשפיר דמי ויכול לתקוע עבורם ואף שאין כאן ציבור ויש מהפוסקים שכתבו שתקנת התקיעה בחודש אלול לא נתקנה אלא בציבור מכל מקום ענין של חינוך יש כאן שידעו הילדים היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו שגם מטעם זה תקנו התקיעות בחודש אלול וזה אינו דוקא בציבור. ובשמעם התקיעות תבא חרדת הדין בלבם לדעת שהימים הקדושים והנוראים עומדים על פתחנו, ויתנו אל לבם להטיב מעשיהם וזכות תפילתם של תשב"ר אינה חוזרת ריקם. ועוד דבשמעם תקיעת תשר"ת הם נותנים לבם לדעת מה היא התקיעה ומה השברים וכו'.

והוסיף מורינו הרב שליט"א, דבאמת כך היה מנהגו של אביו מרן רבינו הקנה בשם זי"ע, שכל יום בימי חודש אלול אחר שובו לביתו לאחר תפילת שחרית היה תוקע בשופר לבני ביתו כדי שכל בני ביתו ישמעו התקיעות, והרבה פעמים שלא היו בביתו אלא הרבנית תחי' גם היה תוקע שהיא תשמע התקיעות, וכנראה שסבר שיש ענין על כל יחיד ויחיד לשמוע תקיעות דחודש אלול אנשים נשים וטף.

הלכה והוראה בישראל

אמרו לחכם למה לא תלך לקראת המלך, אמר מביאין פסל שלהם וקטורת ע"א תועבה, לכך לא אלך שם. עכ"ל.

ובפשטות זה כוונת הדברים במש"כ בתולדות האו"ח, שעמד במרחק דהיינו שלא התקרב כלל למקום מפני השתלטות הנוצרים שבנו שם בית תיפלה, וגם נראה שכן הוא על פי דין שהרי כתב הרמ"א ביו"ד (סי' קמט סעי' ב): חצר של עבודת כוכבים, י"א דדינו כעיר של עבודת כוכבים ובזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן מותר ליכנס שם, וי"א דבכל ענין אסור אם אין דרך עובר בו למקום אחר, אבל כשדרך עובר בו למקום אחר לכו"ע מותר, וכן המנהג פשוט לילך דרך אותו חצר למקום אחר, ומ"מ מדת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו עכ"ל.

חזינן דאסור אף להתקרב לשם בכנופיא, כי זה עצמו מה שמתקבצין שם נותן לע"ז יקר וגדולה, ולא התירו אלא לעבור שם כשאפשר לעבור דרך שם למקום אחר ואעפ"כ מדת חסידות לא לעבור דרך שם כלל.

ומעתה אם יבואו קיבוץ של אנשים קרוב למנזר, ובפרט אם יעמדו להתפלל שם כי רצונם להתפלל על קברו של אלישע הנביא, זה גופא יש בו איסור, ע"כ נראה לי שיש לבנות שם בית קטן במרחק ניכר מהקבר (מבית התיפלה), כך שהרואה מבחוץ לא ידע ולא יבין שיש לו איזה קשר לבית התיפלה ושם יתפללו, כי ודאי אין הכרח לעמוד על מקום הקבר ממש אלא לכיון את לבו לשם, ומשום המון העם אפשר לציין על המבנה שהוא מקום מיוחד לתפילה בסמוך למערת אלישע בן שפט הנביא, ובתוך הבית יכול לכיון לכל צד שירצה, וכמו שמצינו גבי כהנים הבאים להשתטח על קברו של צדיק שנמצא באמצע בית הקברות ואינם יכולים לגשת לשם, כי עצם זה שנמצאים באותה העיר לתכלית ההשתטחות, נחשב להם כאילו השתטחו על קבר הצדיק. [ועיין עוד מש"כ בספרי היכל הוראה (ח"ג הוראה י) בענין גויים עובדי ע"ז שרצו לקבוע מקום לתיפלותם ר"ל מעל קבר דוד המלך ע"ה בירושלים בעיר העתיקה].

רשמתי את אשר חנני השי"ת משה בראנדסדארפער

מן הראוי להביא כאן תשובה להלכה ממורינו הרב שליט"א ע"ד שנתעורר כעת ועומד על הפרק שיש ריבוי מתפללים מול מקום ציון קבורתו של אלישע הנביא בחיפה שנמצא בתוך מנזר, (מוכב בספרי שו"ת היכל הוראה ח"ה הוראה ע)

בס"ד יום שני ב' תמוז תשע"ז לפ"ק
בבי מדרשא היכל הוראה ירושת"ו

אודות מה שנסאלתי היום מיהודים יקרים יר"ש מתושבי חיפה, שמצאו בספרים עתיקים שקברו של אלישע הנביא נמצא בעיר חיפה בהר הכרמל, לא רחוק ממערת אליהו הנביא הידועה, והם מצאו מקום הקבר, ברם דא עקא שכח הסט"א גובר רח"ל וכל מקום שיש בו קדושה הסט"א מתדבקת לשם, והנוצרים ימ"ש לפני כתשע מאות שנה בנו שם על המערה בית לטומאתם, ועתה באו אלי הנ"ל להציע את ספקתם אם מותר לקבוע מקום בסמוך כדי להתפלל על קברו, וכן האם מותר לפרסם הדבר שהרי זה יכול להכשיל אחרים שיכנסו למנזר לחפש את המערה ולהתפלל שם על קברו ממש. ובתוך דבריהם הראו לי מתולדות רבינו האור החיים הקדוש וז"ל: רבינו ותלמידיו עלו גם לראש ההר כדי להתפלל על קברו של הנביא אלישע בן שפט, ומשנוכחו לדעת כי הנוצרים השתלטו על המקום, עמדו במרחק ומיררו בבכי על חלול המקום בידי הערלים. ע"כ. ובעיקר באו בשאלתם, לאיזה צד ולאיזה כיוון ראוי להתפלל.

הנה זה ודאי שאין שום היתר ליכנס לתוך בית תיפלתם אפילו כדי להשתטח על קברי צדיקים, ואף משום איבה אסור לעשות כן, כמ"ש בספר ארעא דרבנן (סימן שד) בשם תלמידי רבינו יונה, שאין להתיר איסור תורה משום איבה, וללכת לבית תפלותם הוא איסור דאורייתא, ואכן גם בחצר אסור לעמוד.

וכמו שמצינו בספר חסידים (סי' תלה): כומר אחד היה חייב ליהודי כסף, וידע הכומר שלא ילך אחריו לבית התיפלות, וכשהיה הולך לתבוע חובו, הלך הנכרי לבית התיפלות, ולא רצה היהודי לילך אחריו שם. איש אחד הלך בבית ע"א ונתחרט, שאל לזקן ההורות לו מה לעשות, א"ל באיזה יום היה, כך וכך בכל שנה באותו יום, תתענה, וכן עשה. יהודי אחד הלך בחצר בית ע"ז, כשיצא שמע בת קול שאמרה ואותי השלכת אחרי גוך (מ"א יד ט), והתענה כל ימיו.

הפקדו: "ואנחותו" 105646-33-053

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

יחשלים	חיפה
בית שמש	קרת ספר
ביתר	דנמיאל
בני ברק	טבריה
טל סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
עוד	נוף הגליל
תענה	

זמני קבלת קהל במרכז "היכל הוראה" בירושלים רח' חוננפלד 3 טל' 02-5322775

מוצ"ש ומוצאי י"ט מחצית שעה אחרי זמן ר"ת למשך שעה	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	ערש"ק וערב י"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב רצוף
--	---	--	--

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" זי"ע שאלות דחופות או שאינה סובלת דחינו, בכל עת זמן בימים ובלילות.

בית מורינו הגאב"ד שליט"א
מעל בנין היכל הוראה
טל' 053-3111159 פל' 02-5370033

בית בני הרומ"ץ
הרה"ג שמועזן עוזר בראנדסדארפער שליט"א כמה דקות מההיכל
רחוב רבינו גרשום 5 (כניסה א' קומה 2) ים-פל' 05274155774

לקבלת הגליון במייל 5322775@GMAIL.COM